

ФЕДОРОВ В. А.

асистент кафедри теорії держави і права

Національний університет «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

Розвиток сучасного суспільства вимагає пошуку нових підходів до дослідження державно – правових явищ об'єктивної дійсності. Це зумовлено, зокрема, глобалізаційними та інтеграційними процесами, які охопили практично всі сфери життєдіяльності суспільства [1, с. 56].

Держава існує і діє в певному середовищі – природному і суспільному. Вона знаходиться у взаємному зв'язку з суспільством в цілому, різними колективами, окремо взятими особами, врешті-решт, різні держави знаходяться у постійних взаємозв'язках одна з одною, саме тому однією з основних ознак сучасної держави є саме категорія державний борг без виділення і вивчення якого в категоріальному апараті сучасної юриспруденції неможливо вивчення та дослідження держави в сучасні науки державознавства [2].

Як вже було відмічено, в сучасній вітчизняній юридичній літературі поняття держави визначається найчастіше через його ознаки. Більше того, якнайповніше поняття держави те, яке визначається через властиві йому ознаки [3]. Багатогранність і складність такого соціального феномену, як держави, безумовно, зумовлює множинність наукових підходів до розуміння його суті, до виділення його ознак. Саме тому серед вчених немає єдиної думки з приводу того, що можна віднести до ознак держави [4].

Проте при усьому різноманітті ознак держави, державний борг досі до них не відносили.

В той же час пізнання людиною об'єктивного світу здійснюється в процесі вироблення нових понять та категорій, які дають змогу проникнути в таємниці спостережуваних явищ та дослідити їх розвиток на сьогодні та в майбутньому [5].

Якщо порівняти визначення поняття держави як особливої організації політичної влади економічно пануючого класу, яка володіє спеціальним апаратом примусу і надає своїм велінням обов'язкову силу для населення усієї країни [6, с. 38], з визначенням поняття як форми мислення, в якій відображаються предмети і явища в їх суттєвих ознаках [7, с. 46], чи як думки, що відображає в узагальненій формі предмети або явища дійсності і зв'язки між ними через фіксацію загальних і специфічних ознак та відношень між ними [8, с. 513], то стає очевидною та обставина, що поняття держави не охоплює усіх зазначених ознак. У поданій ієрархії понять держави повинно існувати більш загальне поняття, яке б охоплювало усі його ознаки. У зв'язку з цим існує реальна можливість дати такі визначення понять держави, за якими їх емпіричний обсяг (екстенсионал) залишався в незмінним, а логічний обсяг (інтенсіонал) наповнюється новими ознаками [9, с. 98].

Однією з сучасних ознак держави є державний борг. Передумови виникнення цієї ознаки полягають передусім в тому, що для того, щоб правляча група ефективно використала державну владу і служила народу, держава повинна мати власні матеріальні засоби: власність у вигляді нерухомості (адміністративні будівлі, устаткування); комунікації(шляхи сполучення, залізничний і автомобільний транспорт); грошові кошти, щоб містити увесь цей комплекс, оплачувати працю держслужбовців, містити поліцейський апарат, армію і вирішувати інші завдання.

Крім того, історично у держави на її утриманні часто знаходилася бідна частина населення. Історики (зокрема, Тит Лівій) захоплювалися давньоримською державою, яка не лише оплачувала працю чиновників і утримувала армію, але надавала регулярну грошову допомогу солдатам, – ветеранам, престарілим громадянам і навіть тим

гладіаторам, які по інвалідності старості не могли розважати жадібних до видовищ римлян [10, с. 96]. Сьогодні ж соціальна функція держави розширилася ще більше.

Крім того, власних засобів у держави як правило було недостатньо, або вони взагалі були відсутні, те грошове задоволення повинне було здійснюватися за допомогою зборів з громадян (поданих) [11], а також залучення додаткових ресурсів або правильний розподіл доходів, від наданих раніше позик. Історичний досвід людства свідчить про те, що виникнення і розвиток держави, його перетворення на цивілізоване, а потім в правове зробилися можливими в наслідок наявності у держави власних матеріальних засобів, у тому числі грошових, таких, що добувалися різними засобами, з яких важливе місце займають державні борги. Так, у держави завжди були і є свої економічні і фінансові потреби, без яких вона не може нормально функціонувати і існувати.

Як для існування окремої людини потрібні грошові кошти, щоб вона мала можливість придбати продукти харчування, одяг і інші товари, а якщо у неї їх бракує, то людина бере у борг, в той же час, якщо у неї грошей в надлишку, то вона може дати їх у борг, щоб надалі реалізувати свої завдання, за допомогою зароблених відсотків, так і для держави стала природною і невід'ємною ознакою наявність державних боргів.

У економічній і фінансово-правовій науках ніколи не було визначеного відношення до проблеми державного боргу. Уряди переважної більшості країн світу використовують механізм державного боргу для фінансування дефіциту бюджету. Проте єдиною науково-теоретичної платформи з проблеми державного боргу до теперішнього часу не склалося. В силу високої громадської значущості і широкого практичного застосування державних запозичень можна говорити про те, що державний борг є однією з базових ознак сучасної держави [12, с. 59].

Практично у всіх сучасних державах склалася боргова економічна система. Причому залежність національних господарств від зовнішніх підживлень зміцнюватиметься і далі по ходу лібералізації та глобалізації фінансових ринків, не дивлячись на все-таки ще відчутне збереження їх ізолюваності.

Особливе місце в фінансовій піраміді держави, займає залучення фінансових ресурсів державою на кредитній основі для покриття власних потреб, що є прийнятною та об'єктивно зумовленою практикою здійснення економічної діяльності. Економічна суть цього процесу полягає в тому, що в певний час є певна кількість вільних капіталів як всередині країни, так і за її межами. Ці капітали здійснюють рух з метою пошуку сфер свого застосування. Участь держави у міжнародному і внутрішньому русі капіталів є фактом її входження до світового господарського простору.

Активна політика держави як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку капіталів закономірно призводить до утворення державного боргу.

Проблеми вдосконалення правового регулювання державних боргових зобов'язань безпосередньо пов'язані з рішенням ряду завдань. Це обумовлено передусім тим, що державний борг економічної і правової науками завжди розглядався як явище багатоаспектне і поліфункціональне.

Категорія «державний борг» дуже складна та багатогранна, тому дуже важливо виробити синтезований, загальнотеоретичний, державотворчий характер даного поняття, який би мав методологічне значення для більш глибокого вивчення різних сторін державності, її організації, діяльності держави в сфері економіки, політики, правового регулювання та ін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балаклицький А.І. Державна влада та апарат її здійснення як основні ознаки сучасної держави // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 4. – С. 56-60.
2. Чиркин В.Е. Государствование. Учебник.-2-е изд., испр. и доп. М.: Юрист, 2000. – С. 384.
3. Аминов Г.А. Налоги как признак государства. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова. Москва. 2012.

4. Крылов О.М. Валюта как признак современного государства // Финансовое право. – 2010. – № 11. – С. 15-17.
5. Горский Д.П. Определение. – М., 1974. – 311 с.
6. Правознавство: Навч. Посібник / В.І. Бобир, С. Е. Демський, А.М. Колодій (керівник авт. колективу) та ін.; За ред. В.В. Копейчикова. – К., 1998. – 480 с.
7. Теория государства и права / Под ред. С. С. Алексеева. – М., 1985. – 480 с.
8. Теория государства и права / Под ред. А.М. Васильева. – М., 1983. – 416 с.
9. Телятник Л. Логіко – методологічне тлумачення ознак загального поняття держави. // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 6. – С. 98-101.
10. Бельский К.С. Государство и налоги (цикл материалов по теории налогового права из пяти частей. Часть 1. Взимание налогов как существенный признак государства). Право и государство: теория и практика. 2007. – № 8(32). – С. 94-97.
11. Чичерин Б.Н. Собственность и государство. Ч. 2. М., – 1883. – 459 с.
12. Синицкая Ю.П. Эволюция теорий долговых финансовых инструментов // Философия права. – 2007. – С. 59-63.